

Morality and Ethics of Physical Therapy Students, University of Phayao¹

Arunee Promsri²

Received: January 14, 2014 Accepted: March 25, 2014

Abstract

The purpose of this study was to survey the opinion of basic morality and ethics of physical therapy students of the University of Phayao. Total 188 respondents studied in the first semester of academic year 2013. The information of basic morality and ethics were analyzed and demonstrated as five levels, including Least, Low, Moderate, Very, and Most. The results shown that the average mark of all basic morality and ethics items of physiotherapy students were Moderate to Most Level, and does not significantly different between each year class. The five highest scores of basic morality and ethics items were in Very to Most Level including 1) students respect the rights and property of others, 2) students attend regularly as prescribed in schedule, 3) students have faith in the profession and the professional ethics, 4) students respect and honor to others, and 5) students have proud to be Thai and maintain a good cultural traditions of the nation, respectively. On the other hand, the five lowest scores of basic morality and ethics items were in Moderate Level including 1) students review the lessons of the past before entering the classroom, 2) students study without chatting with friends while the teacher are teaching, 3) students study without bringing snacks/food/drinks to eat in class, 4) students do homework/report without manually copying from others, and 5) students are not extravagant luxuries merits in terms of spending money, respectively. In addition, students who loan for education significantly have the cost of living per month less than students who do not borrow from the student loan funds. In conclusion, these findings were beneficial for administration, planning and teaching physical therapy students having knowledge with a moral.

Keywords: Morality, Ethics, Physical therapy student, University of Phayao

¹ Research project was supported by School of Allied Health Sciences, University of Phayao.

² Lecturer of Department of Physical Therapy, School of Allied Health Sciences, University of Phayao,

e-mail: runee.pr@up.ac.th

คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา¹

อรุณีย์ พรหมศรี²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ สํารวจความเห็นด้านคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา นิสิตผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 188 คน ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2556 ข้อมูลคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานถูกวิเคราะห์ และแสดงผลเป็น 5 ระดับคะแนน ได้แก่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด ผลการศึกษา พบว่า คะแนนเฉลี่ยของหัวข้อคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานทั้งหมดของนิสิตกายภาพบำบัดอยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุดและไม่พบความแตกต่างของคะแนนคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานเฉลี่ยระหว่างชั้นปี โดยคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานที่มีระดับคะแนนสูงสุด 5 อันดับแรกอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ได้แก่ 1) นิสิตเคารพในสิทธิและทรัพย์สินของผู้อื่น 2) นิสิตเข้าเรียนสม่ำเสมอตามกำหนดในตารางสอน 3) นิสิตมีศรัทธาในวิชาชีพและยึดหลักจรรยาบรรณของวิชาชีพ 4) นิสิตมีสัมมาคารวะและให้เกียรติผู้อื่น และ 5) นิสิตมีความภูมิใจในความเป็นไทย รักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมอันดีงามของชาติ ตามลำดับ ในทางตรงข้ามคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานที่มีคะแนนน้อยที่สุด 5 อันดับ โดยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ 1) นิสิตทบทวนบทเรียนที่ผ่านมาแล้วก่อนเข้าห้องเรียน 2) นิสิตตั้งใจเรียนโดยไม่พูดคุยกับเพื่อนในระหว่างที่อาจารย์กำลังสอน 3) นิสิตตั้งใจเรียนโดยไม่นำขนม/อาหาร/เครื่องดื่มมารับประทานในชั้นเรียน 4) นิสิตทำการบ้าน/รายงานด้วยตนเองโดยไม่ลอกเลียนจากผู้อื่น และ 5) นิสิตมีความกระตือรือร้นไม่ฟุ่มเฟือยในด้านการใช้จ่ายเงิน ตามลำดับ นอกจากนี้ นิสิตที่กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา มีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตต่อเดือนน้อยกว่านิสิตที่ไม่ได้กู้ยืมเงินจากกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ โดยสรุป ผลการศึกษานี้เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนหรือเป็นแนวทางในการสอนนิสิตกายภาพบำบัดให้เป็นผู้มีความรู้และคุณธรรม

คำสำคัญ: คุณธรรม จริยธรรม นิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา

¹ งานวิจัยได้รับการสนับสนุนจากคณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

² อาจารย์ประจำสาขาวิชากายภาพบำบัด คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา e-mail: arunee.pr@up.ac.th

บทนำ

การพัฒนาบัณฑิตนักศึกษาคือเพื่อให้เป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์เป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องส่งเสริมทั้งด้านวิชาการ เจตคติต่อวิชาชีพ ควบคู่กับการมีคุณธรรมจริยธรรม ตามที่คณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ที่กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ไว้อย่างน้อย 5 ด้าน หนึ่งในนั้นคือมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากสถานศึกษาเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อการให้ความรู้ร่วมกับการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา (คณะกรรมการอุดมศึกษา, 2552) เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษามีความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคมต่อไป

วิชาชีพกายภาพบำบัด เป็นวิชาชีพที่มีการปฏิบัติโดยตรงต่อมนุษย์ทุกวัย ทั้งผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจากภาวะโรค การบาดเจ็บ ภาวะเสื่อม และคนปกติด้วยการตรวจประเมิน วินิจฉัย บำบัด รักษาฟื้นฟูสภาพ ป้องกัน และส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจด้วยวิธีการทางกายภาพบำบัด โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ มีจรรยาบรรณวิชาชีพ และสามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพร่วมกับบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยคุณธรรม และจริยธรรมโดยคำนึงถึง คุณค่าของชีวิตมนุษย์และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม ซึ่งคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ประการหนึ่ง ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาวิชากายภาพบำบัด พ.ศ. 2556 นักกายภาพบำบัดต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพกายภาพบำบัด (สภากายภาพบำบัด, 2547, 2551, 2556) จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่า

คุณธรรมจริยธรรมเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่ต้องมีในแต่ละบุคคลและเป็นปัจจัยสำคัญของการประกอบวิชาชีพทางกายภาพบำบัด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัด คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการผลิตบัณฑิตกายภาพบำบัดให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถควบคู่กับการมีคุณธรรมจริยธรรม

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม

คำว่า "คุณธรรม" ตามพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง สภาพคุณงามความดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) นอกจากนี้ คุณธรรมทั่วไปตามพระบรมราชาไมตรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังหมายถึงความละเอียดถี่ถ้วน ความเมตตา กรุณา ความหวังดี ความซื่อสัตย์สุจริต ความเห็นอกเห็นใจ ความจริงใจ ความยุติธรรม ความเที่ยงตรง ความเสียสละ ความสามัคคี ความอดทน ความอดกลั้น ความขยัน การให้อภัย ความเกรงใจและอื่นๆ ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ได้มุ่งปลูกฝังคุณธรรมสำหรับประชาชนเพื่อความร่มเย็นของชาติบ้านเมืองตามพระบรมราชาไมตรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ราชเลขาธิการ, 2518)

คำว่า "จริยธรรม" ตามพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) นอกจากนี้ ยังหมายถึงสิ่งที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดั่งงามอันเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของสังคม โดยจริยธรรมจะมีได้ต้องเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรม

เมื่อนำคำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” มารวมกัน จึงหมายถึงคุณลักษณะที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติ รวมถึงการคิดชอบในทางที่ถูกต้องดีงาม ก่อเกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม อีกทั้งยังต้องสามารถควบคุมตนเองในการประพฤติปฏิบัติและการปรับตัวเพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุขในสังคม (สถาพร จำรัสเลิศลักษณ์, 2555) โดยบัณฑิตที่มีคุณลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานจะต้องเป็นคนที่มีวินัยในตนเอง รู้จักหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น มีความซื่อสัตย์เสียสละ มีศีลธรรมมีจิตใจรักประชาธิปไตย มีความเป็นไทย มีความรักในศิลปวัฒนธรรม มีวัฒนธรรม มีจิตใจส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม รักความก้าวหน้า มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ มีวุฒิภาวะ ตระหนักถึงแนวทางการดำรงชีวิตในสังคม มีทักษะชีวิต ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข และมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี (พิเชษฐ รุ่งลาวัลย์, 2550)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปและระดับความเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานระหว่างนิสิตกายภาพบำบัด ชั้นปีที่ 1-4
2. เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปและระดับความเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานระหว่างนิสิตที่กู้ยืมเงินและไม่กู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา

3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยชีวิตสังคมที่มีต่อระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัด

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนิสิตกายภาพบำบัด ชั้นปีที่ 1 – 4 คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2556 โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive methods) จำนวน 188 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ เกรดเฉลี่ย ค่าใช้จ่ายต่อเดือน และสถานะการกู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) และตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัคร เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) มีข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นหรือพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน (พิเชษฐ รุ่งลาวัลย์, 2550) โดยแบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและภาษา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-objective consistency: IOC) อยู่ในช่วง 0.6 – 1.0 และมีค่าความเชื่อมั่น

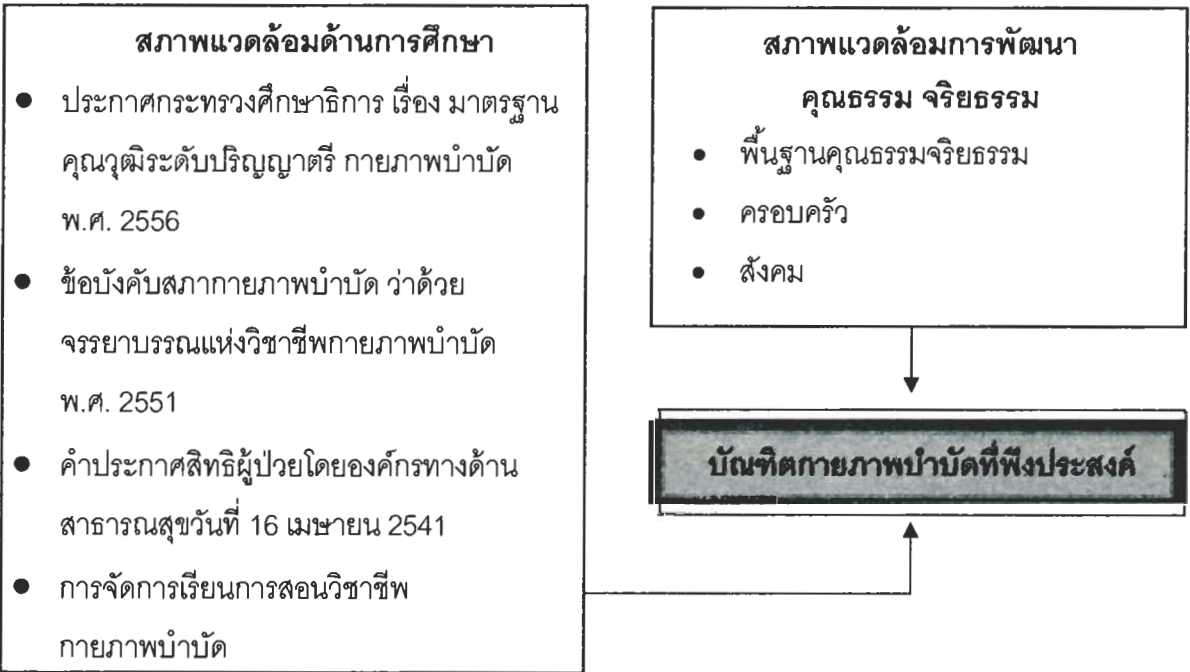

(Reliability) เท่ากับ 0.93 ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) (มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด) มีจำนวนข้อคำถาม 28 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับ

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบ สอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended) จำนวน 3 ข้อ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปและระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานระหว่างนิสิตทุกชั้นปี โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

2. เปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปและระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ระหว่างนิสิตกายภาพบำบัดที่กู้ยืมเงินและไม่กู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้ยืมเพื่อการศึกษา โดยใช้สถิติการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (Independent t-test)

3. วิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยชีวสังคมที่มีต่อระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัด ด้วยวิเคราะห์การถดถอยเชิงซ้อน (Multiple regression analysis) ระหว่างตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ เกรดเฉลี่ย ค่าใช้จ่ายต่อเดือน และสถานะการกู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) และตัวแปรตาม ได้แก่ระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากกรอบแนวคิด การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนิสิตกายภาพบำบัดในส่วนของพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรม อันได้แก่ ระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ซึ่งเป็นเนื้อหาคุณธรรมจริยธรรมในระดับเริ่มต้น หรือในเรื่องทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับสถานะการเป็นนิสิตนักศึกษา เช่น การตั้งใจเรียน การรู้จักหน้าที่ การดูแล รักษาสิ่งแวดล้อม การประหยัดพลังงาน ความซื่อสัตย์ การมีสัมมาคารวะ ความรับผิดชอบ ความเป็นประชาธิปไตย ความมีสุนทรียศิลป์ ความประหยัด และการมีจรรยาบรรณตามวิชาชีพ เป็นต้น โดยแสดงผลการประเมินเป็น 5 ระดับคะแนน ได้แก่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุดที่ถูกแทนด้วยระดับคะแนน 1 – 5 ซึ่งการศึกษานี้มีนิสิตกายภาพบำบัดตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งหมด 188 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 78.20 มีอายุระหว่าง 18 – 22 ปี ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ (ร้อยละ 65.40) รองลงมาคือ ภาคกลาง (ร้อยละ 20.70) ภาคอีสาน (ร้อยละ 9.00) ภาคใต้ (ร้อยละ 2.70) ภาคตะวันออก (ร้อยละ 1.10) และภาคตะวันตก (ร้อยละ 1.10) โดยนิสิตส่วนใหญ่ร้อยละ 59.57 กู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาหรือ กยศ. มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนอยู่ในช่วง 4,000 – 10,000 บาท และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยรวมของทุกชั้นปีอยู่ที่ 5,845 บาท โดยรายละเอียดข้อมูลทั่วไปและระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัด ชั้นปีที่ 1 – 4 แสดงในตาราง 1 โดยพบว่าค่าใช้จ่ายต่อเดือนของนิสิตมีแนวโน้มสูงขึ้นตามชั้นปีที่สูงขึ้นและพบความแตกต่างระหว่างชั้นปี ในขณะที่ระดับความคิดเห็น

ด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตมีแนวโน้มลดลงตามชั้นปีที่สูงขึ้นและพบความแตกต่างระหว่างชั้นปี

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มนิสิตที่กู้ยืมเงินและไม่กู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พบว่า นิสิตที่ไม่ได้กู้ยืมเงินจาก กยศ. มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนมากกว่ากลุ่มนิสิตที่ได้กู้ยืมเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) และยังมีแนวโน้มที่เกรดเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มที่กู้ยืมเงินจาก กยศ. ($p < .05$) รายละเอียดแสดงในตาราง 2 นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์การถดถอยเชิงซ้อน ผลการศึกษาพบว่ามีเพียงตัวแปรอายุ (x) ที่พบความสัมพันธ์เชิงลบกับระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัด (y) ที่ระดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.146 โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ ± 0.413 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.045$) โดยสามารถเขียนสมการการถดถอยได้ ดังนี้ $y = 4.77 + (-0.41)x$

ค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัดทุกชั้นปีที่มีค่ามากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) นิสิตเคารพในสิทธิและทรัพย์สินของผู้อื่น 2) นิสิตเข้าเรียนสม่ำเสมอตามกำหนดในตารางสอน 3) นิสิตมีศรัทธาในวิชาชีพและยึดหลักจรรยาบรรณของวิชาชีพ 4) นิสิตมีสัมมาคารวะและให้เกียรติผู้อื่นและ 5) นิสิตมีความภูมิใจในความเป็นไทย รักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมอันดีงามของชาติตามลำดับ ในขณะที่ค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัดทุกชั้นปีที่มีค่าน้อยมากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ 1) นิสิตทบทวน

บทเรียนที่ผ่านมาแล้วก่อนเข้าห้องเรียน 2) นิสิตตั้งใจเรียนโดยไม่พูดคุยกับเพื่อนในระหว่างที่อาจารย์กำลังสอน 3) นิสิตตั้งใจเรียนโดยไม่นำขนม/อาหาร/เครื่องดื่มมารับประทานในชั้นเรียน 4) นิสิตทำการบ้าน/รายงานด้วยตนเองโดยไม่ลอกเลียนจากเพื่อน/ผู้อื่น และ 5) นิสิตมีความประมาณตนไม่ฟุ้งเฟ้อ/ฟุ่มเฟือยในด้านการใช้จ่ายเงิน ตามลำดับ

ข้อมูลคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมของนิสิต อาจารย์ และนักกายภาพบำบัด จากการตอบแบบสอบถามปลายเปิดของนิสิตกายภาพบำบัดได้ข้อมูล ดังนี้

1. คุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมของนิสิต ได้แก่ ซื่อสัตย์ สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ ตั้งใจเรียนหนังสือ หมั่นทบทวนเนื้อหาที่เรียนอย่างสม่ำเสมอ ไม่โดดเรียน ศึกษาหาความรู้นอกห้องเรียน ใฝ่เรียนรู้ ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง คิดดีทำดี อุดหนุน มีความกตัญญู เลี้ยงดูพ่อแม่ เป็นคนดีของพ่อแม่และสังคมเชื่อฟังอาจารย์ มีระเบียบวินัยอ่อนน้อม ถ่อมตน เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีมารยาทดี ไม่พูดโกหก แต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตามกฎหมายของคณะและมหาลัย ไม่เอาเปรียบผู้อื่น รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีจิตสำนึกที่ดี ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน ขยัน ประหยัด มัธยัสถ์ สะอาด สามีคดี มีน้ำใจ ซื่อสัตย์ในการสอบ เทียงตรงยุติธรรม เมตตากรุณา เอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น รับฟังผู้อื่น ไม่ปิดกั้นความคิดคนอื่น ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีจิตอาสา เคารพครูอาจารย์และผู้อาวุโส มีความจริงใจ รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีอิทธิบาท 4 ใช้ชีวิตอย่างมีสติ ไม่ขโมย ไม่คดโกง ไม่โกหก เคารพซึ่งกันและกัน มีสัมมาคารวะ และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2. คุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมของอาจารย์ ได้แก่ รักและเมตตาต่อนิสิต ตรงต่อเวลา ถ่ายทอดความรู้ให้แก่นิสิตอย่างเต็มที่ ยุติธรรม ดูแลเอาใจใส่นิสิต เข้าใจเด็ก ไม่นำเรื่องส่วนตัวมาเกี่ยวข้องกับเรื่องงาน เวลาสอนตั้งใจสอน รับฟังความเห็น และปัญหาของนิสิต ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม มีน้ำใจ ซื่อสัตย์ มีเหตุผล ไม่ลำเอียง ไม่แบ่งแยกนิสิต ไม่เลือกสอนเฉพาะคนที่เก่งสอนด้วยความเข้าใจในตัวนิสิต มุ่งมั่นตามแนวทางของวิชาชีพ น้ำเสียงแวดวตาสุภาพและให้เกียรตินิสิตจิตใจโอบอ้อมอารี พุดจาสุภาพ วางตนสม่ำเสมอ คิดดีทำดี ไม่เอนเอียง ไม่ลำเอียง มีจรรยาบรรณ ไม่มีอคติกับนิสิต นำความรู้ที่มีสอนนิสิตให้เกิดประโยชน์ในการประกอบวิชาชีพมากที่สุด มีอุเบกขา เป็นกลาง สุภาพเรียบร้อย เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เข้าถึงได้ง่าย ยืดหยุ่นถูกต้อง ช่วยเหลือนิสิตที่เดือดร้อน หรือต้องการคำปรึกษา เอาใจใส่ในการสอนให้ศิษย์เข้าใจในเนื้อหาไม่ใช่แค่สอนให้จบ เอาใจใส่ในทุกคำถามของนิสิต มีเจตนาดีต่อลูกศิษย์เสมอ มีพรหมวิหาร 4 มุ่งมั่น พัฒนา มีมนุษยสัมพันธ์ดี เคารพสิทธิ มีโลกทัศน์เปิดกว้าง เป็นผู้ให้โดยไม่หวังผล มีจิตใจโอบอ้อมอารี เป็นแบบอย่างที่ดีต่อนิสิต มีความรับผิดชอบต่อสังคมและมีสังคม

3. คุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมของนักกายภาพบำบัด ได้แก่ มีความเสียสละ มีความภาคภูมิใจและรักในวิชาชีพ บำบัดรักษาผู้ป่วยด้วยใจ ใฝ่หาความรู้ ทบทวนความรู้เสมอ อุดหนุน ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ยึดมั่นในวิชาชีพ มีความอดทน มีใจบริการ พุดจาสุภาพ มีความอดทน มุมานะ ซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกง รักษาจรรยาบรรณของ

นักกายภาพบำบัด อุทิศตนเพื่อสังคม มีความอ่อนน้อม มีจิตสาธารณะ จิตอาสา และจิตบริการ ใจเย็น ดูแลเอาใจใส่ผู้ป่วย เห็นแก่ส่วนรวม นำความรู้ที่ได้ เรียนได้ศึกษาไปประกอบวิชาชีพให้เกิดผลดีที่สุด มีความเมตตากรุณา ซын มีวินัยในตัวเอง ทำงาน เพื่อผู้ป่วยด้วยความเท่าเทียม ไม่รังเกียจผู้ป่วย

เคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น มีมารยาท แต่งกายเรียบร้อย ให้การรักษาอย่างถูกต้อง ดูแลผู้ป่วยดุจญาติมิตร พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 รักษาความลับของผู้ป่วย ไม่เลือกปฏิบัติเฉพาะบุคคล นึกถึงใจผู้ป่วยเป็นสำคัญ และให้เกียรติผู้ป่วย

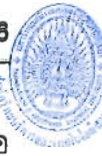
ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปและการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิต กายภาพบำบัดจำแนกตามชั้นปี

ข้อมูลทั่วไป	ชั้นปี				p-value
	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	
จำนวนนิสิต(คน)	41	49	48	50	-
- หญิง (คน (ร้อยละ))	32 (80.00)	32 (65.31)	41 (85.42)	42 (84.00)	-
- ชาย (คน (ร้อยละ))	8 (20.00)	17 (34.69)	7 (14.58)	8 (16.00)	-
การกู้ยืมเงินจาก กยศ.					
- กู้ (คน (ร้อยละ))	20 (48.80)	28 (57.10)	34 (70.80)	30 (60.00)	-
- ไม่กู้ (คน (ร้อยละ))	21 (51.21)	21 (42.90)	14 (29.20)	20 (40.00)	-
อายุ (ปี)	18.7 (0.74)	19.6 (0.88)	20.5 (0.54)	21.6 (1.17)	0.000*
เกรดเฉลี่ย	3.39 (0.36)	3.19 (0.51)	2.89 (0.43)	2.82 (0.43)	0.000*
ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))	5,031 (1313)	5,820 (1,737)	6,343 (1,669)	6,102 (1,707)	0.002*
ระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐาน	4.05 (0.34)	4.00 (0.36)	3.90 (0.39)	3.81 (0.41)	0.015*

หมายเหตุ: * แสดงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .05$

- เกรดเฉลี่ยสะสมของนิสิตกายภาพบำบัด ชั้นปีที่ 1 คือ เกรดเฉลี่ยสะสมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในแผนการเรียนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์
- ระดับคะแนนความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานสูงสุดเท่ากับ 5

ตาราง 2 การเปรียบเทียบข้อมูลนิสิตกายภาพบำบัดจำแนกตามสถานะการกู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)

ข้อมูล	กู้ยืมเงิน กยศ.	ไม่กู้ยืมเงิน	p-value
อายุเฉลี่ย (ปี)	20.25 ± 1.24	19.96 ± 1.56	0.176
เกรดเฉลี่ย	3.00 ± 0.51	3.14 ± 0.44	0.053
ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท)	5529 ± 1633	6362 ± 1648	0.001*
ระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน	3.93 ± 0.38	3.95 ± 0.40	0.781

หมายเหตุ:* แสดงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .05$

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบประเด็นสำคัญและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัดทุกชั้นปี มีค่าเฉลี่ยรวมของคะแนนอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก (คะแนน 3-4) ซึ่งแสดงให้เห็นว่านิสิตกายภาพบำบัดทุกชั้นปีมีความคิดเห็นและเชื่อว่าคุณธรรมจริยธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับที่ดีถึงแม้ว่าระดับคะแนนจะลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น ดังสมการการถดถอย แต่ก็อยู่ในระดับคะแนนปานกลางถึงมาก จึงทำให้ผลการประเมินคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานอยู่ในระดับสูง ซึ่งอาจเนื่องมาจากนิสิตกายภาพบำบัดแต่ละคนได้รับการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานตั้งแต่วัยเด็กทั้งจากครอบครัว โรงเรียน วัด สังคม และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ตามพื้นฐานของสังคมและวัฒนธรรมของ泰นอกจากนี้ อาจเนื่องมาจากนิสิตกายภาพบำบัดส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งมีการศึกษาที่ผ่านมาพบว่านักศึกษาเพศหญิงมีคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่น มีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีสุข รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือและตอบแทนคุณ

มีความซื่อตรงต่อหน้าที่และความถูกต้อง และมีการใช้สิ่งของและทรัพย์สินอย่างประหยัดและคุ้มค่า จากผลดังกล่าวเป็นไปได้ว่า เพศหญิงเป็นเพศที่มีความอ่อนไหว มีความรักความเมตตา และสงสารผู้อื่น (ชัยณรงค์ ศรีสุข, 2545; สถาพร จำรัสเลิศลักษณ์, 2555)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัดทุกชั้นปีที่มีค่ามากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) นิสิตเคารพในสิทธิและทรัพย์สินของผู้อื่น 2) นิสิตเข้าเรียนสม่ำเสมอตามกำหนดในตารางสอน 3) นิสิตมีศรัทธาในวิชาชีพและยึดหลักจรรยาบรรณของวิชาชีพ 4) นิสิตมีสัมมาคารวะและให้เกียรติผู้อื่น และ 5) นิสิตมีความภูมิใจในความเป็นไทย รักษาวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมอันดีงามของชาติตามลำดับ จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า นิสิตกายภาพบำบัดเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการเป็นคนดีและรักชาติ คือ มีความซื่อสัตย์ มีวินัย มีศรัทธาและจรรยาบรรณในวิชาชีพ และมีวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม (สถาพร จำรัสเลิศลักษณ์,

2555)

ในขณะที่ค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัดทุกชั้นปีที่มีค่าน้อยมากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ 1) นิสิตทบทวนบทเรียนที่ผ่านมาแล้วก่อนเข้าห้องเรียน 2) นิสิตตั้งใจเรียนโดยไม่พูดคุยกับเพื่อนในระหว่างที่อาจารย์กำลังสอน 3) นิสิตตั้งใจเรียนโดยไม่นำขนม/อาหาร/เครื่องดื่มมารับประทานในชั้นเรียน 4) นิสิตทำการบ้าน/รายงานด้วยตนเองโดยไม่คัดลอกจากเพื่อน/ผู้อื่น และ 5) นิสิตมีความประมาณตน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือยในด้านการใช้จ่ายเงิน ตามลำดับ จากผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของนิสิตกายภาพบำบัดที่มีค่าคะแนนน้อยที่สุดนั้น เกี่ยวข้องกับเรื่องของการเรียนเกือบทั้งหมด ซึ่งเป็นปัญหาจากตัวผู้เรียนเอง และตัวของนิสิตเองก็รับรู้ว่าคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานที่ได้อันดับสูงสุด 5 อันดับแรกพบว่า นิสิตเข้าเรียนสม่ำเสมอตามกำหนดในตารางสอน ซึ่งการแก้ปัญหาอาจกระทำด้วยวิธีการสร้างข้อตกลงร่วมกันก่อนเรียนระหว่างอาจารย์และนิสิต หรือทำการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อหาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นต่อไป

นอกจากนี้ นิสิตกายภาพบำบัดยังตระหนักรู้ว่า ตนเองมีการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย ซึ่งเห็นได้จากการมีค่าครองชีพหรือค่าใช้จ่ายต่อเดือนที่ค่อนข้างสูง ทั้งนี้ นิสิตส่วนใหญ่ครอบครัวมีฐานะปานกลาง เนื่องจากนิสิตส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาหรือ กยศ. และจากการสอบถามนิสิตส่วนใหญ่จะได้รับค่าใช้จ่ายรายเดือนจาก กยศ. ประมาณ 2,000 – 2,200 บาท ซึ่งไม่เพียงพอกับ

ค่าใช้จ่ายของนิสิต ซึ่งนิสิตยังได้รับเงินค่าใช้จ่ายรายเดือนเพิ่มเติมจากผู้ปกครอง โดยเฉพาะในนิสิตชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 ที่มีค่าใช้จ่ายรายเดือนสูงกว่านิสิตชั้นปีที่ 1 อาจเนื่องมาจาก นิสิตส่วนใหญ่พักหอพักเอกชนภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งต่างจากนิสิตชั้นปีที่ 1 ที่พักอยู่ในหอพักภายในมหาวิทยาลัย ทำให้เสียค่าใช้จ่ายมากกว่าการพักอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัย ทั้งภาวะค่าครองชีพที่สูงในปัจจุบันทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค และที่สำคัญนิสิตอยู่ในช่วงวัยรุ่นมักใช้จ่ายเงินอย่างไม่ไตร่ตรองมากนัก อย่างไรก็ตามจากการเปรียบเทียบข้อมูลค่าใช้จ่ายรายเดือน พบว่า นิสิตที่ครอบครัวสามารถส่งเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนและอื่นๆ แก่ นิสิตได้โดยไม่จำเป็นต้องกู้ยืมเงินจาก กยศ. จะมีค่าใช้จ่ายรายเดือนมากกว่ากลุ่มนิสิตที่กู้ยืมเงินจาก กยศ. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยประมาณ 1,000 บาทต่อเดือน ซึ่งข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่านิสิตที่ไม่ได้กู้ยืมเงินจาก กยศ. ควรมีการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้นิสิตตระหนักถึงความประหยัดเพื่อเป็นการลดภาระของผู้ปกครอง และส่งเสริมนิสัยในการใช้เงินอย่างรู้คุณค่าของนิสิตต่อไป

การจัดการเรียนการสอนสำหรับนิสิตกายภาพบำบัดมหาวิทยาลัยพะเยา ที่ไม่มีการจัดการเรียนการสอนแยกเป็นรายวิชาคุณธรรมจริยธรรมแบบเฉพาะเจาะจง แต่มีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในทุกๆ รายวิชา ตามความรับผิดชอบของสาขาวิชากายภาพบำบัดที่กำหนดในมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาวิชากายภาพบำบัด พ.ศ. 2556 นอกจากนี้ยังมีการจัดการเรียนการสอนในหัวข้อจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพกายภาพบำบัดและคำประกาศสิทธิ

ผู้ปวยแก่นิสิตกายภาพบำบัด ชั้นปีที่ 4 ให้ตระหนัก และปฏิบัติตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพกายภาพบำบัด อย่างเคร่งครัด ทั้งในขณะที่ปฏิบัติงานทางกายภาพบำบัด และภายหลังสำเร็จการศึกษาออกไปประกอบ อาชีพเป็นนักกายภาพบำบัดต่อไป ซึ่งการสอนแบบ แทรกเสริมน่าจะเกิดประโยชน์มากกว่า เนื่องจากเป็น การสอนแบบไม่ตั้งใจยึดเหนี่ยวให้กับนิสิต และการ สอนควรสอนจากประสบการณ์จริงของอาจารย์ โดยการพูดคุยถ่ายทอดประสบการณ์ รวมถึงการ วิเคราะห์แยกแยะประเด็นทางคุณธรรมจริยธรรม ร่วมกับนิสิต ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ที่พบว่านิสิตได้รับการขัดเกลาทางสังคมด้าน วัฒนธรรมทางจิตใจ ในเรื่องของคุณธรรมผ่าน ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลัก ได้แก่ การ สื่อสารกับบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และ กลุ่มเพื่อน (อุณาวดี คงมั่นวัฒนา, 2538) และยัง สอดคล้องกับการศึกษาของ พิเชษฐ รุ่งลาวัลย์ (2555) ในเรื่องการศึกษาความต้องการด้านคุณธรรม จริยธรรมสำหรับหลักสูตรด้านคอมพิวเตอร์ ในระดับอุดมศึกษา พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ทำการ สอนแทรกเสริมเนื้อหาคุณธรรมจริยธรรม โดยเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ไม่มีหัวข้อคุณธรรมจริยธรรมปรากฏอยู่ใน แผนการสอน โดยพบว่า พบว่า เทคนิคการสอน คุณธรรมส่วนใหญ่ ใช้รูปแบบการสอนแทรก ในชั้นเรียนและในกิจกรรมมากที่สุด ซึ่งการสอน แบบแทรกในเนื้อหาวิชาจะไม่มีรูปแบบที่แน่ชัด แต่จะ ขึ้นอยู่กับอาจารย์ผู้สอนแต่ละคน และจะประเมิน สถานการณ์ความพร้อมของนักศึกษาโดยการสังเกต ความเหมาะสมของสิ่งแวดล้อม จังหวะการแทรก เนื้อหาหรือสถานการณ์ที่เหมาะสมก่อน ซึ่งวิธีการ

สอนแบบสอดแทรกนี้ สามารถใช้สอนคุณธรรม จริยธรรมได้ทุกโอกาส นอกจากนี้ สถานศึกษา ยังเสมือนว่าเป็นบ้านหลังที่สองที่คอยขัดเกลาทาง สังคมต่อจากครอบครัว การที่สถานศึกษามีบทบาท ในการขัดเกลาด้านความซื่อสัตย์ อาจเนื่องมาจาก สถานศึกษามีบทบาทที่ค่อนข้างมีระเบียบเป็น ทางมากกว่าที่บ้าน มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เป็นระบบและชัดเจน เช่น ข้อห้ามในการทุจริต ในการสอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้จาก สถานศึกษาว่าจะต้องมีความซื่อสัตย์ในการสอบ ซึ่งหากละเมิดก็จะได้รับการลงโทษต่างๆ จากข้อห้าม ในการทุจริตสอบ ซึ่งนำไปสู่การเชื่อมโยงถึงการ ประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมาย และไม่ละเมิดสิทธิ ผู้อื่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ นิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา อาจใช้ วิธีการสอนแทรกเสริมเนื้อหาคุณธรรม จริยธรรม โดยเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบไม่ เป็นทางการ ร่วมกับการจัดให้นิสิตได้เข้าร่วม กิจกรรมเพื่อสังคมก่อนที่สำเร็จการศึกษา เช่น การ ออกค่ายหรือได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้นิสิตได้ สัมผัส และมีประสบการณ์ตรงในการทำงานร่วมกัน และทำงานเพื่อส่วนรวม และการให้ความสำคัญกับ การจัดหาแหล่งฝึกประสบการณ์หรือแหล่งฝึกงานที่ ต้องคัดเลือกหน่วยงานที่มีภาพลักษณ์ของการ สร้างสรรค์สังคม และให้นิสิตได้เห็นตัวอย่างที่ดีและ สามารถยึดถือเป็นต้นแบบได้

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการอุดมศึกษา, สำนักงาน. (2556). เอกสารแนบท้าย ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชากายภาพบำบัด พ.ศ. 2556. สืบค้นจาก www.mua.go.th/users/tqf-hed/Information/bach_physical.pdf
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา, สำนักงาน. (2552). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552. สืบค้นจาก www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews2/news2.pdf
- ชัยณรงค์ ศรีสุข. (2545). คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบ้านบ่อ จังหวัดหนองคาย. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิเชษฐ รุ่งลาวัลย์. (2550). การศึกษาความต้องการด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับหลักสูตรด้านคอมพิวเตอร์ในระดับอุดมศึกษา. ปรินญา มหาบัณฑิต สาขาครุศาสตร์อุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ราชเลขาธิการ. (2518). พระราชดำรัสและพระบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.
- สถาพร จำรัสเลิศลักษณ์. (2555). คุณธรรมจริยธรรม ที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้ง 4 ด้าน ของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. วารสารวิชาการคุณธรรมความดี, 2(1), 19-36.
- สภากายภาพบำบัด. (2547). พระราชบัญญัติวิชาชีพกายภาพบำบัด พ.ศ. 2547. สืบค้นจาก www.moph.go.th/ops/minister_06/.../physical%20therapy%20law.pdf
- สภากายภาพบำบัด. (2551). ข้อบังคับสภากายภาพบำบัดว่าด้วยจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพกายภาพบำบัด พ.ศ. 2551. สืบค้นจาก www.pt.or.th/news_detail.php?news_id=117
- อุณวดี คงมั่นวัฒนา. (2538). การสื่อสารกับการสังคมประกิตด้านวัฒนธรรมทางจิตใจของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.